

Naděžda Rozehnalová: Mezinárodní právo obchodní II. díl, Řešení sporů

Masarykova univerzita Brno, 1999, 181 s.

Radka Honcová

Naděžda Rozehnalová působí na katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně jako garant těchto předmětů: mezinárodní právo soukromé, mezinárodní právo obchodní a evropské mezinárodní právo soukromé.

Recenzovaná učebnice je II. díl z učebnicové řady pro předmět mezinárodní právo obchodní (I. díl: Mezinárodní právo obchodní, Obchodní transakce, III. Díl: Mezinárodní právo obchodní, III. část), je v pořadí druhým, přepracovaným vydáním. První vydání bylo publikováno v roce 1996 a jeho rozsah

byl cca poloviční. Ve druhém vydání tohoto díla jsou podrobněji rozpracovány a aktualizovány všechny kapitoly.

Publikace je rozčleněna do deseti kapitol a je doplněna přílohami. Autorka při zpracování daného tématu postupuje zcela logicky od otázek obecných, kterým je věnována první a druhá kapitola, k vymezení a podrobné charakteristice rozhodčího řízení jako takového se zaměřením na mezinárodní obchodní arbitráž. Poslední kapitola je pak věnována vybraným otázkám řízení ve věcech s mezinárodním prvkem před státními soudy.

Každá kapitola recenzované učebnice je uvozena seznamem literatury, ze které autorka čerpala v rámci jejího zpracování. Literatura, ze které autorka čerpala při zpracování celé publikace je uvedena u kapitoly první. Součástí každé kapitoly je dále sumarizace jejího obsahu, což zvyšuje přehlednost celé publikace a usnadňuje orientaci v ní.

První kapitola je tvořena dvěma oddělenými tematickými celky. V rámci obecného úvodu autorka vymezuje základní pojmy v rámci rozhodování sporů v mezinárodním obchodním styku, jednotlivé způsoby řešení těchto sporů potom dělí na alternativní způsoby řešení sporů, řešení sporů v rámci rozhodčího řízení – mezinárodní obchodní arbitráže a řešení před obecnými (státními) soudy. Druhá část první kapitoly je pak věnována aktuální otázce existence společného justičního prostoru.

Druhá kapitola je věnována alternativním metodám řešení sporů. Zde autorka vymezuje jednotlivé formy alternativního řešení sporů, uvádí výhody tohoto způsobu řešení sporů, ale i jeho rizika, nechýbí ani doporučení, ve kterých situacích v rámci mezinárodního obchodního styku by bylo vhodné jejich praktické využití. Autorka zde uvádí také příklady možných doložek, které poté, co se stanou součástí smlouvy, zajistí, aby byl v budoucnu určitý konkrétní vzniklý spor rozhodován tímto nestandardním způsobem.

Další kapitoly jsou věnovány samotnému rozhodčímu řízení – mezinárodní obchodní arbitráži.

Ve třetí kapitole autorka obecně pojednává o mezinárodní obchodní arbitráži nejprve z pohledu historického, přes její základní charakteristiku až k vymezení jejích pozitivních (ale i negativních) stránek. V této části se autorka zabývá také vymezením a charakteristikou jednotlivých forem rozhodčího řízení. Předmětem jejího zájmu jsou i prameny úpravy mezinárodní obchodní arbitráže, kterými jsou jednak mezinárodní smlouvy, dále pak určitá (v tomto případě česká) vnitrostátní úprava. Autorka však věnuje pozornost i jiným úpravám, jako jsou např. Rozhodčí pravidla UNCITRAL nebo Vzorový zákon o mezinárodní obchodní arbitráži. Tento

přehled je pak doplněn i o stanovisko řádů některých stálých rozhodčích soudů.

Čtvrtá kapitola, kterou je možné považovat za jednu z nejvýznamnějších v recenzované publikaci, je věnována problematice rozhodčí smlouvy, která je v podstatě částí subjektivní složky arbitrability konkrétního již vzniklého nebo v budoucnu možného sporu mezi konkrétními smluvními stranami. Autorka se zde teoreticky zamýšlí nad konstitucí a důsledky rozhodčí smlouvy, zabývá se arbitrabilitou sporu jako takovou, rozebírá náležitosti rozhodčí smlouvy, její formu a obsah. Autorka zde uvádí stanovisko jak české právní úpravy, tak také stanoviska právních úprav některých zvolených států, jakož i stanoviska předmětných mezinárodních smluv a Vzorového zákona o mezinárodní obchodní arbitráži. V závěru této kapitoly autorka uvádí obecná doporučení směrem k formulaci rozhodčích smluv, jakož i rozhodčí doložky doporučené některými stálými rozhodčími institucemi (rozhodčími soudy), dále shrnuje účinky platné rozhodčí smlouvy a problematiku jejího zániku.

V této části práce tedy autorka nejen teoreticky rozpracovává problematiku rozhodčí smlouvy, ale zároveň dává praktická doporučení směrem k její formě a zejména pak k jejímu obsahu. Uvedení rozhodčích doložek vybraných rozhodčích soudů je pak pro čtenáře zajímavé nejen z hlediska srovnání přístupů jednotlivých rozhodčích soudů, ale v neposlední řadě i z hlediska jazykového.

Pátá kapitola je věnována otázkám rozhodného práva v řízení před rozhodci. Autorka v rámci zpracování této kapitoly rozděluje tuto otázku do několika podkapitol. Právo rozhodné v řízení před rozhodci je tak pro čtenáře rozděleno na otázky procesní, otázky určení samotného rozhodného (hmotného) právního řádu nebo popřípadě užití jiných pravidel v pozici rozhodného práva (autorka se zde zabývá možnou aplikací transnacionálního práva mezinárodního obchodu). Samostatná podkapitola je věnována problematice rozhodování *ex aequo et bono*, dle zásad spravedlnosti, jako *amiable compositeur*, jakož i otázky pozice imperativních norem v rámci mezinárodní obchodní arbitráže. Závěrečná část této kapitoly je pak věnována problematice postavení komunitárního práva v rámci mezinárodní obchodní arbitráže v členských státech Evropských společenství.

V této části recenzované učebnice autorka věnuje pozornost jak klasickým a tradičním řešením, tak také netradičním přístupům a vývojovým trendům v této oblasti. Každá podkapitola je pak doplněna o stanoviska mezinárodních smluv, stanoviska vnitrostátních právních úprav vybraných států a o stanoviska řádů vybraných rozhodčích soudů.

Šestá a sedmá kapitola jsou věnovány otázkám zahájení a průběhu rozhodčího řízení a problematice nákladů řízení v rámci rozhodčího řízení. Autorka zde rozděluje rozhodčí řízení do dvou základních stupňů – zahájení řízení a vlastní proces. V rámci prvního stupně autorka pojednává o ustavení rozhodců a sestavení rozhodčích senátů, podrobně se zabývá také v literatuře často diskutovanou otázkou rozhodování o pravomoci rozhodce, a to jak v oblasti základního rozdělení pravomoci mezi rozhodčí soudy a státní soudy, tak také v oblasti osobní a věcné příslušnosti rozhodce.

V rámci druhého stupně se autorka zabývá třemi základními otázkami: zahájením rozhodčího řízení, prováděním důkazů (včetně charakteristiky nezbytné pomocné funkce soudů) a formami ukončení rozhodčího řízení (zde jsou vymezeny nejen náležitosti rozhodčího nálezu, směru a usnesení, ale pozornost je věnována i opravě rozhodčího nálezu, jeho doplnění a přezkoumání, jakož i otázce právní moci rozhodčího nálezu a jeho uložení). Stranou autorčina zájmu pak nezůstávají ani základní zásady českého rozhodčího řízení.

Samostatná kapitola je věnována otázce nákladů rozhodčího řízení, která, jak autorka uvádí na str. 138, není otázkou prvotní, zároveň však není ani otázkou nepodstatnou.

Při zpracování problematiky uvedené v šesté a sedmé kapitole autorka uvádí především stanoviska řádů vybraných rozhodčích soudů, protože úprava těchto otázek ve vnitrostátních právních rádech je pouze fragmentární, v mezinárodních smlouvách jsou pak upraveny pouze dílčí otázky.

Osmá kapitola je nazvána: „Rozhodčí nálezy před tuzemskými soudy“. Autorka zde v úvodu rozlišuje pomocnou a kontrolní funkci státních soudů a uvádí jednotlivé fáze rozhodčího řízení, kde se obvykle předpokládá realizace funkcí kontrolních. Dále je tedy podrobně rozebrána problematika zrušení rozhodčího nálezu, a to jak z pohledu právní úpravy obsažené v mezinárodních smlouvách, tak z pohledu vnitrostátních právních úprav vybraných států. Pozornost je věnována také zastavení nařízeného výkonu rozhodčího nálezu, jelikož se však v tomto případě jedná o opatření, které lze uplatnit pouze vůči nálezům tzv. domácím, je zde uvedeno pouze stanovisko české právní úpravy. V závěru kapitoly autorka stručně pojednává o samotném nuceném výkonu rozhodčího nálezu jako o nutném završení rozhodčího řízení tam, kde strana dobrovolně nesplní své povinnosti.

Předposlední, devátá, kapitola recenzované učebnice je věnována otázce uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu. Jedná se o podstatnou složku

mezinárodní obchodní arbitráže. V úvodu této kapitoly autorka charakterizuje možné přístupy k procesu uznání cizího rozhodčího nálezu. Dále podrobně rozebírá úpravu této problematiky v Newyorské úmluvě, která má v této oblasti vzhledem k počtu smluvních států stěžejní význam. Stranou její pozornosti však nezůstává ani řešení této otázky ve Washingtonské úmluvě a ve vybraných vnitrostátních právních úpravách (včetně české). V závěru této kapitoly je zmíněn velmi zajímavý problém, kterým je otázka uznání a výkonu rozhodčích nálezů, které nevychází z určitého vnitrostátního práva, ale které vychází z *lex mercatoria* nebo z transnacionálního práva mezinárodního obchodu. Autorka tuto otázku zkoumá jak z pohledu českého právního řádu, tak z pohledu dalších vybraných vnitrostátních právních úprav.

Desátá kapitola recenzovaného díla je věnována rozboru vybraných otázek řízení před soudy. Předmětem zkoumání jsou zde otázky pravomoci a příslušnosti obecných soudů, prorogační smlouva a otázka uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, a to z pohledu mezinárodní úpravy obsažené v mezinárodních smlouvách, jakož i z pohledu české vnitrostátní úpravy.

V rámci zpracování příloh autorka zvolila poněkud netradiční způsob, kdy neuvádí plný text Newyorské a Evropské úmluvy, ale vyjmenovává smluvní strany těchto mezinárodních smluv. Tento přístup autorka zřejmě zvolila z důvodu snadné dostupnosti uvedených dokumentů ve Sbírce zákonů. Autorka v přílohách dále vyjmenovává dvoustranné smlouvy o právní pomoci a dvoustranné smlouvy o podpoře a vzájemné ochraně investic, které souvisejí se zpracovávanou problematikou.

Recenzovaná učebnice podává ucelený přehled o způsobech řešení sporů v rámci mezinárodního obchodního styku se zaměřením zejména na rozhodování sporů v rámci rozhodčího řízení. Autorka při zpracování této problematiky postupuje logicky od obecného k zvláštnímu. V průběhu celé práce je zachováno pořadí, ve kterém jsou uváděny stanoviska jednotlivých právních úprav, nejprve jsou vždy zmíněna stanoviska mezinárodních smluv, potom stanoviska vybraných vnitrostátních právních úprav a nakonec stanoviska řádů vybraných rozhodčích soudů.

Čtenáři se tak dostávají do rukou publikace, která má sice povahu učebnice, ale je napsána poutavým stylem, který jí neuzavírá cestu k široké veřejnosti, a to jak odborné, tak i laické. Subjekty pohybující se v mezinárodním obchodě pak jistě ocení praktické návody směrem k volbě odpovídajícího řešení sporů, směrem k zabezpečení realizace zvoleného způsobu řešení sporů, jakož i směrem k zabezpečení výkonu rozhodnutí v rámci konkrétního sporu.